

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Qvæst. Vlt. Vtrum causæ possint esse sibi inuicem causæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

inter causam effectiuam & materialem, nimirum; quod causalitas materialis, vel est vnio, vel requirit essentialiter vnionem: vnio autem nequit esse, nisi inter extrema realiter distincta. Causalitas autem efficiens non requirit essentialiter vnionem, vnde, si aliunde non implicat, poterit dari absque vlla distinctione.

Contra primam ex his rationibus: quia licet ostendat defectum distinctionis realis non esse causam præcisam, aut solam, quare materia nequeat subiecto seipsam, tamen non ostendit quin illa sit vna causa & sufficiens, quamuis nulla alia causa esset. Vnde in forma *Respondeo* distinguendo consequens: ratio præcisa & sola, transeat, ratio sufficiens, negatur. Imo ipsemet *Arriaga* in secunda ratione fatetur rationem cur causa materialis nequeat materialiter causare seipsam esse, quod illa causalitas requirit distinctionem realem.

50 Contra secundam rationem: quia non magis videtur vnio exigere extrema distincta, quam actio, & qui negaret vnum, posset optime negare alterum.

*Probat*ur tertio, idem nequit esse dominus aut rex aut pater sui ipsius: ergo nec causare seipsam.

Negat *Arriaga* consequentiam, & dat pro disparitate; quod dominus, ac rex debet esse superior, cui fiat obedientia; vnde requirit distinctionem voluntatum: non est autem idem de causa, quoad secundam productionem.

Contra, quia non debet magis requiri distinctio voluntatum ad superioritatem, aut obedientiam, quam entitatum ad causalitatem effectiuam. Imo sane videtur facilius multo quod aliquis posset obedire sibi ipsi, quam quod posset produci realiter à seipso.

*Probat*ur quarto conclusio: quia implicat aliqua actio totalis respectu alicuius effectus, per quam solam non possit poni effectus: sed per actionem illam secundam non possit poni effectus, quia desinente prima actione deberet desinere res per illam producta, nec posset haberi illa secunda actio, quia alias causa non esset prius natura existens, quam actio ipsius contra ipsosmet aduersarios.

Confirmatur hoc: si darentur duæ causæ totales eiusdem effectus, esset hoc emolumentum ad minus, vt putant tenentes illam sententiam, quod destructa alterutra sola, effectus adhuc maneret in esse per actionem alterius, & hac ratione asserunt possibilitatem talis casus: ergo si id non ita se haberet, casus non esset possibilis: sed si destrueretur in casu nostro, causa quæ primo producerem, non posset conservari nec manere in esse per actionem à se ipsa procedentem: ergo quamuis non repugnarent duæ actiones totales, respectu eiusdem effectus, adhuc repugnaret, quod idem posset producere seipsam.

*Probat*ur quinto: quia actio videtur repugnare in rerum natura etiam de potentia absoluta, quæ nullum prorsus præstare potest emolumentum, & per quam nihil potest fieri, quod alias non fieret necessario absque illa: omnis enim entitas possibilis habet aliquam bonitatem, & vsum: sed nihil prorsus fieri potest per illam actionem, nisi productio effectus in illo instanti, in quo fit: & effectus in eodem instanti necessario deberet esse per illam actionem, nec posset fieri per illam, quin fieret per illam aliam actionem: ergo prorsus habet vsum possibilem.

Ex qua ratione potest deduci implicantia hoc modo: Illa actio haberet vsum, & non haberet, haberet quidem, quia esset ens, & possibile ac volubile à Deo; non haberet autem, quia nihil posset fieri per illam solam, nec per illam, vt coniunctam cum alia actione, quod non æque bene fieret, & æque necessario per aliam actionem.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrum causa possint esse sibi inuicem causæ?

52 IN præcedentibus quæstionibus comparatæ sunt causæ ad effectus, nunc ad se inuicem comparabuntur. Quamuis autem varie comparari possint ad se inuicem, tamen hæc comparatio in ratione cauandæ se mutuo est potissima & maioris difficultatis; ac propterea de ea specialiter instituta est quæstio, sed breuiter aliquid etiam de aliis comparationibus dicitur.

Pro intelligenda autem principaliori difficultate aduertendum est, quod quæstio posset intelligi tam de causis eiusdem generis, vt sunt duæ causæ efficientes, aut duæ materiales; quam de causis diuersi generis, vt sunt causa materialis, & causa formalis, & controuersiam esse; an in eodem instanti, quo causatur vna causa ab altera, verbi gratia, forma à materia, possit materia à forma vicissim causari simul & semel.

Præterea, vt veniamus ad ipsam difficultatem, supponendum est, quod causa efficiens, & finis possint se inuicem causare, quia calor, qui efficitur realiter ab igne, posset esse causa finalis mouens aliud efficiens ad producendum illum ignem, à quo causatur, & de facto ambulatione causat sanitatem efficienter, habet pro fine eandem met sanitatem. Ratio autem à priori est, quia causa efficiens non causat intentionaliter, sed physice effectum suum, & ad hoc sufficit, quod existat realiter independentem ab existentia reali sui effectus; vnde quia sic existere potest independentem à causâ suâ finalis existentia reali, nihil impedit, quo minus possit causare suam causam finalem, si alias habeat virtutem productionis eius. Causa verò finalis causat intentionaliter, & vt sic causet, non requirit existentiam realem propriam; vnde potest habere prioritatem intentionalem sufficientem, vt causet illam causam, à qua ipsamet causatur realiter.

Causa efficiens & finis possunt se inuicem causare.

Deinde omnes fatentur, materiam in genere causæ materialis non posse causari ab alia materia, quam ipsamet causaret in genere causæ materialis; nec formam posse causari ab alia forma, quam ipsa formaliter causaret; nec efficiens posse causare formam, aut materiam, à quibus ipsummet constituitur formaliter & materialiter.

Materia nequit causari à materia, nec forma à forma mutuo.

Ratio primæ partis est, quis causa materialis non potest causare materialiter, nisi illud, quod recipit in se, aut in quo intrinsece reperitur per modum potentie, sicut corpus reperitur in homine, & materia prima in igne: sed non potest recipere aliam materiam in se tanquam in subiecto, nec recipi tanquam pars potentialis in alia materia, quæ causaret ipsam, vt est euidens: ergo non potest causare materialiter illud, à quo causaretur materialiter.

Ratio secundæ partis de forma est similis, quia forma non potest causare formaliter, nisi vel illud, in quo recipitur, tanquam subiecto, vel illud in quo recipitur tanquam pars intrinseca essentialis actuans alteram partem, vt anima se habet in homine: sed neque illud, in quo recipitur altero ex his modis, potest esse forma ipsius, ergo nequit causari formaliter ab illo ex illis.

Ratio denique tertie partis est, quod efficiens non possit causare antequam existat realiter: non potest autem existere realiter pro vlla prioritate, etiam naturæ in quo aut à quo, antequam existant materia, & forma ipsius, vt est euidens: ergo nequit efficere materiam aut formam quibus constituitur. Verum quidem est, quod causa efficiens possit causare formam, quæ forma constitueret ipsamet causam in esse tali; verbi gratia ignis potest causare calorem, qui calor constituit, & causat ignem in esse calidi, sed non potest tamen constituere aut causare ignem in esse ignis.

Efficiens nequit causare formam aut materiam ex quibus constat.

Tota ergo difficultas huius quæstionis reducitur quantum ad causas eiusdem generis ad causas efficientes, & quantum ad causas diuersi generis, ad causam materialem, & formalem.

CONCLUSIO II.

53 CAUSÆ efficientes nequeunt sibi inuicem esse causæ efficientes pro eodem instanti ita, vt altera ab altera realiter dependeat in genere causæ efficientis. Hæc est communissima.

*Probat*ur, quia causa efficiens est prior suo effectui quoad realem existentiam prioritate naturæ, id est independentem ab effectu tanquam ab aliquo dante sibi suum esse: ergo nequit causari ab illo, quod est suus effectus: sed sic causaretur, si daretur mutua causalitas pro eodem tempore inter duas causas efficientis: ergo non potest dari talis mutua causalitas.

X x

Probat

Probatur antecedens: quia impossibile est quod possit egredi actio realis physica ab aliquo, quod non supponitur realiter existere, seu quod non habet sufficientia principia, per quæ realiter existat, independentem ab ipsamet actione, nisi saltem per actionem ipsam existat realiter aut recipiat suam existentiam: sed causa non existit per actionem suam, neque ab illa recipit existentiam suam, alias causaret seipsam: ergo independentem ab actione habet sufficientia principia: quibus existere possit, taliter ut, si per impossibile aut possibile non esset actio illa, adhuc existeret: sed si habet independentiam talem ab actione, debet necessario habere independentiam ab omni eo, quod ponitur per actionem, quodque non poneretur nisi per actionem; ergo habet independentiam à suo effectu, qui ponitur per actionem.

55 *Obiicit.* Duæ causæ efficientes possunt se mutuo conservare: sic enim duo carbonēs & duæ manus calidæ se conservant mutuo: similiter calor conservatur ab igne & conservat ignem; ergo possunt etiam se mutuo producere, neque magis repugnat duarum causarum efficientium mutua productio, quam mutua conservatio, conservatio enim & productio eatenus solum distinguuntur, quod productio dicat respectum ad non esse immediate præcedens, conservatio verò dicat respectum ad esse immediate præcedens.

Respondet negando antecedens, loquendo de conservatione directâ: neque enim sic carbonēs conservant se invicem, sed indirecte tantum, quatenus scilicet coniuncti magis possunt resistere contrariis, quam si essent separati à se invicem. Eodem modo negandum est quod calor conservet ignem per actionem aliquam directe terminatam ad ignem, licet conservet ipsum indirecte, quatenus impedit introductionem dispositionum, quibus introductis destrueretur.

CONCLUSIO II.

56 *Materia & forma non possunt se mutuo causare realiter.* Hæc est *Doct.* 1. d. 12. q. 2. cum suis omnibus, quos sequitur *Suar. disp.* 15. *Met. Hurtadus disp.* 8. *Arriaga disp.* 7. *Phys. n.* 102. contra *D. Thomam* 1. p. q. 66. art. 1. cum suis communiter, ac *Rubio, Fonseca, Cominbricensibus, & Complutensibus* hic.

Probat primo conclusio ex Aristotele hic *tex.* 30. & 5. *Metaph. c.* 2. quibus locis agens de mutua causalitate, quam agnoscit causas diversis ordinis posse habere circa se invicem, solum adducit exemplum de causa finali, & efficienti, ergo sentit nullas alias causas posse habere mutuum causalitatem circa se ipsas præter illas. Probatur consequentia: quia eius institutum, & propositum erat declarare, quæ possent esse sibi invicem causæ: ergo vel non est assecutus propositum, vel certe sentit solum causam efficientem, & finalem posse sibi invicem esse causas. Et licet argumentum ab auctoritate negativæ non soleat valere, tamen quando unus ex proposito debet numerare omnes species, & solum enumerat duas, optime possumus colligere, quod saltem non existimaverit dari plures species.

57 *Probat* secundo ratione: quia materia secundum totum esse realiter intrinsecum suum præsupponitur formæ: ergo secundum esse reale intrinsecum suum non potest dependere à forma tanquā à priori in vilo genere causæ influentis esse reale suum in materiam. Antecedens patet evidenter in materia prima ligni, quæ multis annis posset existere antequam sit in ipsa forma ignis: & præterea secundum suum esse reale causat ipsam formam: ergo habet præsupponi quoad totum suum esse reale ipsi formæ. Patet etiam consequentia, quia dependentia non potest esse sine indigentia: sed materia nullam habet indigentiam quoad esse suum intrinsecum à forma, cum habeat suum esse intrinsecum priusquam sit forma: ergo quoad esse suum intrinsecum non dependet à forma.

58 *Confirmatur primo*, quia si materia dependeret à forma, & forma à materia, idem esset prius & posterius alio; secundum idem esse, quod est absurdum. Probat sequela: quia materia quoad esse suum reale existentia esset prior formæ, quandoquidem ad eam concurret per

influxum realem, & secundum illud ipsum esse reale existentia esset posterior eadem forma, si forma influeret realiter in ipsam.

Confirmatur secundo, quia idem esset existens, antequam esset, quod est absurdum. Probatur sequela: quia causa debet esse existens antequam causet: ergo forma, si esset causa materia, deberet esse existens antequam eam causaret: sed tum deberet esse existens, antequam esset existens, quia non est existens antequam causetur à materia, & materia non posset eam causare antequam existeret.

Respondet ad hæc Aduersarij, non esse absurdum quod idem sit prius alio in vno genere causæ, & posterius ipso in alio genere, licet in eodem genere causæ non posset vnum esse prius & posterius altero: materia autem secundum ipsos, tantum habet esse prior in genere causæ materialis, & posterior in genere causæ formalis.

59 *Contra* quia ideo causa efficiens non potest vilo modo causari ab effectu suo in vilo genere causæ, quia præsupponitur secundum totum esse reale existentia ipsius suo effectui: & ideo colligitur quod sic præsupponitur quia non potest realiter causare, nisi sic præsupponeretur: ergo cum materia causet formam realiter, debet præsupponi formæ secundum suum esse reale existentia, & consequenter debet concedi quod secundum illud esse nequeat causari à forma in vilo genere causæ realiter influentis: & certe si hoc negetur de materia, æque bene potest dici, quod causæ in eodem genere causæ, nimirum in genere causæ efficientis, possint se invicem causare; nam illa diversitas generis quantum ad propositum est impertinentissima; quare enim res præsupposita alteri quoad totam entitatem realem suam posset causari ab altero in diverso genere magis, quam in eodem & sane existimo aduersarios nunquā daturus in hac re sufficientem disparitatem.

60 *Confirmatur tertio*: quia ideo efficiens non potest causare materiam suam, à qua causatur materialiter tantum, in alio genere causæ, nimirum efficientis, quia materia præsupponitur in esse existentia efficienti, aut actioni ipsius: ergo si materia præsupponatur formæ, nequaquam poterit etiam in diverso genere causæ à forma causari quoad entitatem intrinsecam suam.

Præterea: quando dicunt materiam esse priorem in genere causæ materialis, & posteriorem in genere causæ formalis, quid volunt per hoc? an materiam quoad aliquam formalitatem aut partem sui esse priorem, & quoad aliam posteriorem? Quod si hoc dicant, patet esse falsum, nam ut iam ostensum est, tota entitas materiæ primæ, verbi gratia ligni, est prior forma ignis, quæ postea producit in ea, aliàs enim non potuisset causare realiter illam formam. Si verò dicant materiam esse priorem forma, secundum quod non informatur à forma, posteriorem verò secundum quod informatur, verum quidem dicunt, se nihil ad propositum: neque enim dubitatur materiam quoad informationem dependere à forma, sed utrum quoad illud esse quod informatur per formam, eamque recipit, dependeat à forma. *Pluribus*: per illam limitationem in genere causæ materialis vel volunt significare, quod non prius existat simpliciter sed tantum in tali genere, vel non volunt; si non volunt: ergo admittent quod simpliciter prius existat, & consequenter admittent quod superflue addant illam limitationem, & quod nullo modo dependeat simpliciter à forma in sua existentia, & hoc est nostrum intentum. Si secundum volunt, falsum est quod sic prius existat, quia nihil prius existere dicendum est alio in aliquo genere, quod illud aliud non existit, sicuti non potest res dici albiore, quæ nullo modo est alba.

Confirmatur secundo: quia si materia habeat suam existentiam in genere causæ materialis independentem à forma, ut concedunt aduersarij iuxta illam distinctionem: ergo in genere causæ materialis non dependet à forma; sed nullum aliud genus causæ habet: ergo in nullo genere causæ dependet à forma.

Confirm. tertio: quia si habeat suā existentia in genere causæ materialis independentem à forma, non est opus quod habeat ipsam dependentem ab illa in genere causæ formalis, cum nihil per hoc possit præstare quod sine eo non posset.

Probat

Materia & forma non possunt se mutuo causare.

Responso aduersarij.

Reiicitur.

Probat. tertio: Ideo colligunt aduersarij dependentiam materiæ à forma; quia non potest naturaliter existere absque aliqua forma; sed hæc ratio non sufficit: ergo, cum aliunde mutua illa causalitas sit valde difficilis, non debet dici quod materia causetur à forma, si forma causetur à materia. Consequentia videtur ab omnibus admittenda, quia non debemus inuolucere res difficultatibus non necessariis.

Probat. antecedens: quia illa necessaria connexio posset facile & absque vlla difficultate provenire ex eo, quod nunquam materia existeret vllibi, nisi vbi esset causa naturaliter inclinata, ac determinata ad producendam in ipsa formam aliquam, quamvis materia secundum se non dependeret ab vlla forma & posset sine vlla existere: ergo illa necessaria connexio materiæ cum aliqua forma potest aliunde provenire, quam ex dependentia materiæ ab ipsa forma, tanquam dante sibi suum esse.

62. *Confirmatur:* quia ignis nequit esse naturaliter absque calore, & tamen non dependet à calore in vilo genere causæ per se dantis ipsi esse existentie ipsiusmet ignis.

Deinde materia, & forma vnita cum composito habent necessariam connexionem ita, vt non possint esse absque illo, & tamen compositum non causet illas.

Rursus relatio nequit esse absque correlatione, à qua tamen non recipit suum esse: ergo multa possunt habere necessariam connexionem cum aliis, à quibus tamen non dependent, tanquam à causis influentibus, & consequenter ex eo, quod materia nequeat esse absque aliqua forma, non sequitur quod dependeat à forma, tanquam à causa dante ipsi esse.

Confirmatur secundo: quia si aqua non posset esse vllibi, nisi vbi causæ essent calefactiue, non posset esse absque calore, & tamen non dependeret à calore, cum potius calor tenderet in destructionem eius: ergo si similiter materia non posset esse naturaliter absque causa productiua alicuius formæ substantialis, necessario haberet aliquam, quamvis à nulla dependeret.

63. *Dices:* ideo colligimus formam dependere à materia, quia nequit esse naturaliter absque materia: ergo si materia nequeat esse naturaliter absque forma, debet dici quod dependeat à forma.

Respondeo negando antecedens in sensu præciso, quasi scilicet illa sola ratio sufficeret: sed vltius addi debet quod si forma non dependeret à materia, crearetur, quod supponitur absurdum; & deinde quia si non dependeret, non esset ratio cur non produceretur absque materia à causis naturalibus, & præterea quia non esset vlla difficultas aut inconuenientia in dependentia eius: ex quibus rationibus nulla adest ad arguendum dependentiam materiæ à forma. Itaque connexio naturalis & necessaria vnius cum alio non semper arguit dependentiam illius ab illo altero tanquam à priori aut causa, sed solummodo quando aliunde non posset provenire, nisi adestet talis dependentia. Ex his habemus quod causæ realiter influentes in effectum, prout realis influxus opponitur intentionali, non possint se mutuo causare neque in eodem, neque in diuerso genere causæ.

65. *Obiicies primo:* ingressus venti est causa formalis apertionis fenestæ, & rursus apertio fenestæ est causa materialis ingressus ventis: non enim ingrederetur ventus, nisi aperiretur fenestra, neque fenestra hic, & nunc aperiretur, nisi ingrederetur ventus. Similiter calor introductus est causa formalis expellendi frigus & expulsio frigoris est causa materialis introducendi calorem propter eandem rationem: ergo datur mutua causalitas inter causam formalem & materialem.

65. *Respondeo* negando antecedens proprie loquendo, hoc est loquendo de causa formali & materiali, quæ habent aliquam causalitatem positivam directe terminatam ad suos effectus: neque enim ingressus venti, qui consistit formaliter in vocatione noua venti, habet aliquem influxum in apertionem fenestæ, quæ consistit in alia vocatione fenestæ, & si haberet vllam, profecto non haberet formalem, nam certe vbi venti non est forma vbi fenestra vlla ratione; neque etiam apertio fenestæ con-

sistens in vbi ipsius habet vllam causalitatem in vbi venti ingredientis; & si haberet vllam, non haberet materialem, cum non sit causa materialis in qua, aut ex qua constituitur illud vbi venti. Similiter calor introductus non habet vllam causalitatem positivam in frigus quandoquidem frigus quod expellitur non fit in illo instanti, in quo est calor, & implicat causalitatem realem & positivam esse pro vilo instanti, pro quo non est terminus ipsius, & si haberet causalitatem vllam, non video quomodo posset esse formalis, quandoquidem calor introductus non sit forma frigoris aut expulsionis eius. Nec prius est vilo modo realiter ingressus venti quam apertio fenestæ, sed pro eodem instanti aut tempore quo ingreditur ventus, aperitur fenestra ab eadem causa, à qua mouetur ventus, quæ causa simul producit vtrumque vbi absque vlla prioritate temporis aut naturæ: & eodem modo discurrendum est de introductione frigoris, & expulsionem caloris. Dicitur tamen apertio fenestæ esse causa materialis ingressus venti, quia videtur se passive habere cum cedat suo loco; & ingressus venti dicitur esse formalis, quia nisi sisteretur ventus per modum formæ in loco, in quo fuit ante fenestra, non recederet fenestra ab illo loco ob impossibilitatem quasi formalem, quam habent duo corpora naturaliter ad occupandum eundem locum: sed ex hac impossibilitate non oritur quod exerceatur causalitas aliqua proprie dicta formalis, quæ directe terminaretur ad apertionem fenestæ.

66. Ad probationem antecedentis dico illum modum loquendi: nisi hoc esset, illud non esset, non arguere semper dependentiam à priori: nam si esset aliquis effectus necessario sequens aliquam causam, à quo non causeretur ipsa causa, verum esset dicere quod nisi esset ille effectus non esset illa causa; & tamen causa, vt suppono, non dependeret ab illo effectu tanquam à priori aut communicante sibi suum esse. Vnde de facto, licet verum sit dicere: nisi quis esset risibilis, non esset homo; tamen non est verum dicere, quod risibilitas sit causa à priori, à qua habet esse homo. Similiter etiam quando sunt duo effectus sic connexi, vt vnus non possit esse à causa sua, quin alter etiam sit à sua; verum erit dicere, quod nisi sit vnus effectus, non sit etiam alter, & tamen non necessario sequitur quod vnus dependeat ab altero tanquam à priori: & ita sane contingit in casu apertionis fenestæ ac ingressus venti, & in casu expulsionis frigoris & introductionis caloris.

Aliud exemplum solent asserre ad probandam mutua causalitatem: nempe si lapis appensus filo frangat filum, descendet deorsum, tum autem motus lapidis esset causa fractionis fili, & fractio fili esset causa motus lapidis: ergo datur mutua causalitas. Hoc exemplum non est ad propositum, quia motus sequens fractionem fili non est causa istius fractionis, sed motus antecedens, cuius motus fractio non est causa, sed potius effectus.

67. *Obiicies secundo:* Fieri solet vt duo baculi cadentes occurrant sibi inuicem, & se mutuo ab vltiori casu consequent, sustentando se inuicem realiter: ergo causæ realiter influentes possunt se mutuo causare.

Respondeo negando consequentiam: & vt intelligatur quare, aduertendum est tria posse considerari in illo casu: primum ipsos baculos secundum existentiam realem suam: & certum est quod quoad illam non debeant à se inuicem. Secundum, illa duo vbi noua, quæ habent: & si diceremus quod causarent in se inuicem illa vbi, non esse contra conclusionem, quia non est inconueniens quod duæ causæ efficientes agant in se inuicem, vna producente aliquem effectum in altera alium in ipsa.

Dices: vbi vnus baculi est causa vbi alterius & à contra, aut saltem sunt priora se inuicem, quia nisi vnus esset, alterum non esset.

Respondeo negando antecedens cum sua probatione, quia vt paulo ante dixi, posset fieri quod vnus non esset absque altero, quamvis non habeant prioritatem vllam inter se, ex eo scilicet, quod essent effectus simultanei.

Tertium quod considerari potest, est negatio vltioris motus: & negatio motus vnus baculi sequitur ad vbi alterius eiusdem, & negatio alterius sequitur ad vbi alterius.

Præterea ipsi aduersariis respondendum est, quia in quocumque genere causæ vnus baculus sustentat alterum, sustentatur ab altero: ergo ex hoc exemplo sequeretur mutua causalitas realis in eodem genere causæ, quod est contra aduersarios.

68 *Obiicies tertio*: si materia non dependeret realiter à forma tanquam à causa, esset perfectior forma, quandoquidem forma dependeret ab ipsa, & duobus comparatis ad inuicem illud videatur perfectius, quod minus dependet ab altero.

Maiores perfectio rei non semper ex minori dependentia desumitur.

Respondeo negando sequelam, & ad probationem dico, quod maior perfectio rei non semper ex maiori, vel minori dependentia, sed aliquando etiam ex perfectiori operatione, vel actiuitate desumatur: ita vt si sint duo, quorum vnum dependet ab altero, & cum hoc habet maiorem actiuitatem quam ipsum, possit esse perfectius illo altero, quamuis alterum ab ipso non dependeat: sic qualitates, quamuis dependeat à quantitate materialiter, & quantitas non dependeat ab ipsis, sunt tamen perfectiores quam quantitas propter maiorem actiuitatem quam habent: sic etiam homo est perfectior calo, à quo dependet, quia habet perfectiores operationes quam calum.

69 *Obiicies quarto*: sequeretur quod materia esset perfectior, & forma perfectibilis, contra omnes: patet sequela, quia illud est perfectius, quod dat perfectionem, & perfectibile, quod recipit perfectionem.

Respondeo negando sequelam, proprie loquendo, & distinguendo eius probationem: quod dat perfectionem distinctam à re, quæ dicitur perfectibilis seu perfici, concedo: indistinctam, nego: materia autem non dat perfectionem formæ distinctam ab ipsa forma, & consequenter non erit perfectior ipsius, proprie loquendo.

Obiicies quinto: materia in ordine ad operandum indiget forma: ergo & in ordine ad existendum.

Respondeo negando consequentiam, quidquid sit de antecedenti: quamuis enim anima in operando intellectualiter dependeat ab obiecto, tamen non dependet in existentia ab ipso; & vniuersaliter causæ partiales dependent à se inuicem in operando, non tamen in essendo, vt patet in causa efficiente, quæ dependet à materia in operando, non in essendo.

70 *Obiicies 6.* Esse accidentale semper dependet à forma accidentali; ergo & esse substantiale à forma substantiali.

Respondeo negando consequentiam: & disparitas est, quod omne accidens sit forma accidentalis; omnis autem substantia non sit forma substantialis. Ex his patet, si Deus vellent conseruare materiam sine forma, quod eadem prorsus actione, qua de facto conseruat, id faceret, & non deberet vltius supplere vllam causalitatem alterius causæ quia nulla est alia causalitas terminata ad materiam secundum se, & suam propriam existentiam, quam deberet supplere Deus.

Obiicies vltimo: Passio seu productio passiva dependet realiter ab effectu, in quo subiectatur eodem modo, quo cetera accidentia dependent à suis subiectis inhesionis sed idem effectus dependet etiam realiter ab ipsa, quando loquidem per illam ponatur, & sit ratio formalis, per quam recipit esse: ergo datur mutua causalitas realis vel in eodem vel in diuerso genere, & consequenter alterutra ex præmissis conclusionibus est falsa. Hæc est difficillima obiectio, quæ opponi potest; sed non habet locum contra eos Scotistas, qui putant passionem esse posteriorē effectu, & effectū ab illa non dependere tanquam à priori, neque tanquam à concomitanti; quorum tamen doctrina ex aliis capitulis displicet ob rationes positas in Logica disp. de Actione.

71 *Responderetur autem primo* potius me negaturum, quod datur vlla passio ex parte effectus ab ipso realiter distincta, quam concessurum mutuam causalitatem à priori inter aliqua: principia enim suadentia hanc mutuam causalitatem esse impossibilem, sunt vrgentiora, quam quæ probant dari talem passionem; unde si non posset solui hæc obiectio, propter illam non concederem mutuam causalitatem, sed negarem dari talem passionem.

Responderetur secundo negando maiorem: cum sit enim ratio formalis, à qua effectus habet recipere suam exi-

stentiam realem, nequit effectus habere existentiam realem ad causandum istam passionem antecederet ad ipsam passionem: neque enim est eadem ratio de hac passione ac de aliis accidentibus, quia alia accidentia non sunt rationes formales, per quas sua subiecta recipiunt suas existentias, & propterea absque inconuenienti possunt causari à suis subiectis, quod non potest dici de illa passione. Sed neque passio etiam habet prioritatem in quo, sed à quo, respectu effectus; unde vterque egreditur à causa pro eodem instanti temporis ac naturæ, cum hoc solo discrimine, quod actio sit ratio formalis, per quam ponitur effectus, effectus verò non sit ratio formalis, per quam ponatur ista passio, vt patet ex eo quod effectus posset esse absque passione illa, passio autem illa nequeat esse absque effectu.

72 *Dices*: si passio non dependeret ab effectu, in quo subiectatur in genere causæ materialis, crearetur: illud enim dicitur creati, quod producitur independentem à concursu causæ materialis. Deinde non esset ratio vlla, cur non posset produci absque effectu, si non dependeret ab eo vt subiecto.

Respondeo negando sequelam pro vtraque parte: illi ad enim non creatur, quod vel producitur dependenter à subiecto tanquam ab influente & dante esse, vel etiam habet tam necessariam connexionem cum subiecto, vt nulla ratione possit esse absque subiecto, siue ab ipso dependeat tanquam à priori, siue non. Præterea quamuis passio illa non recipiat suum esse à subiecto, posset necessario exigere subiectum, quia ex natura sua intrinseca est essentialis determinatio talis subiecti.

Confirmatur hoc: quia relatio nequit esse absque termino, & tamen non recipit esse à termino in vllō genere causæ: ergo potest fieri quod aliquid nequeat esse sine alio, quamuis non recipiat suum esse ab illo.

Adde ad hæc, quamuis esset mutua causalitas inter effectum & passionem, non esse id contra conclusionem, quia conclusio loquitur de causis, & non de causalitatibus.

73 *Quæres*, an modi causandi quatuor causarum sint ita diuersi quin eidem rei possint competere.

Modi causandi quatuor genera causarum non exigunt res realiter distinctas.

Respondeo negativè: nam intellectio, verbi gratia, potest esse causa formalis reddens formaliter intelligentem; & causa materialis respectu relationum in ipsam rem immediate subiectarum, vt similitudinis, dissimilitudinis; & causa efficiens respectu habitus ad illam sequentis; & aliter intellectio, ad quam producendam obiectiue concurreret; & causa finalis respectu multorum mediōrum, quæ ad ipsam acquirendam possent conducere. Imo respectu eiusdem effectus aliquid potest esse causa efficiens & materialis; graue enim est causa efficiens; & materialis vbi, quod de nouo acquirit ablatō impedimento, & posset esse finis etiam eiusdem vbi aliquo modo: sed nequaquam potest idem esse causa materialis, & formalis respectu eiusdem effectus ob rationes particulares harum causarum: calor enim nequit esse causa materialis calidi, cuius est causa formalis; nec anima hominis: nec materia potest esse forma compositi, aut alterius formæ, quæ cum ipsa facit compositum.

74 *Quæres secundo*, an quatuor causæ, quando concurrunt ad aliquem vnum effectum, habeant aliquem ordinem in causando ita, vt vna prius natura agat quā altera.

An causæ habeant in causando ordinem aliquem prioritatis.

Respondeo non posse esse prioritatem aliquam realem, ex qua sequeretur, quod causalitas vnius causæ posset esse absque contradictione absque causalitate aliarum causarum; talis enim prioritas implicat, quia causæ hæc, quando concurrunt, sunt essentialiter sibi inuicem subordinatæ, & causalitates ipsarum sunt essentialiter partiales ac dependentes ab inuicem sic, quod vna non possit egredi à sua causa, quin alia à suis egrediantur. Hec prorsus video quomodo etiam vna causalitas possit esse prior alia causalitate, etiam ratione, cum fundamento vllō in re nisi quatenus potest dici quod, quia finis prius causat amorem sui ac desiderium, quam mouet ad applicanda media: causalitas ipsius sit prius quā causalitas, qua causa efficiens causat, seu applicat illa media: non tamen potest dici prior quam causalitas causæ efficientis producentis effectiue illum

illum amorem ac desiderium. Et quia efficiens prius producit formam, quam forma constituit compositum, potest dici quod causalitas efficientis sit prior causalitate formæ. Sed reuera quando quatuor hæc causæ habent quatuor causalitates immediate terminatas ad aliquem effectum, aut quando quælibet ex ipsis immediate causat aliquem effectum siue vna causalitate, siue pluribus; non eredo esse vllam prioritatem, etiam rationis, cum fundamento in re inter causalitates illarum aut ipsarum quatenus causant.

An habeant
ordinem
dignitatis.

75 *Quæres secundo*, an habeant aliquem ordinem dignitatis inter se, ita vt vna sit dignior altera.

Respondeo cum *Scoto* in 1. disp. 2. *quæstione secunda, numero decimo sexto*, in primis causas extrinsecas esse nobiliores in ratione causæ, seu habere nobiliorem modum causandi, quam habent intrinsecas. Ratio est, quod causalitas causæ materialis inuoluit potentialitatem ipsius & limitationem, & causalitas etiam causæ formalis inuoluit limitationem & dependentiam ab alia comparte: efficiens autem, & finis non inuolunt huiusmodi imperfectionem; vnde Deus ipse potest habere & de facto habet rationem causæ efficientis & finalis omnium rerum, & hac ratione vocatur *Alpha & Omega* in Apocalypsi.

Ex causis verò intrinsecis causa formalis est nobilior, quia causat actuando ac perficiendo; materia verò causat recipiendo. Nec refert, quod materia causat ipsam formam, cum tamen ipsamet non causetur à forma; nam comparamus ipsas in ordine ad effectum, quem causant, & dicimus, quod causa formalis habeat nobiliorem modum causandi quemcumque effectum, quem cum materia causat, quam ipsamet materia; quidquid sit an secundum alias considerationes materia posset esse perfectior, quam forma.

Denique si comparantur causæ extrinsecæ ad se inuicem, finis nobiliorem modum causandi videtur habere, quia agit qua bonum, & mouet ipsum efficiens, vt propter seipsum agat; & in moralibus magis attenditur ad finem, quam ad alias causas in ordine ad colligendam perfectionem actuum humanorum.

DISPUTATIO XII.

De Fortuna, Casu, Fato, Monstro.

RESOLVTO Causarum per se tractatu, pauca restant dicenda de causis per accidens, de quibus Philosophus à *tex. 39. vlt.* que ad 68.

QVÆSTIO VNICA.

Quid sit Fortuna, Casus, Fatum, & Monstrum.

Quid sit
Fortuna.

76 **FORTUNAM** Deam esse, aut certe aliquid diuini numinis habere existimant veteres quidam, non solum Poetæ, quibus hoc suo mentiendi iure licuit, sed etiam Philosophi; sed ridicula eorum somnia optime arguit *S. August. 4. de ciuit. cap. 18. & Last. lib. 3. cap. 28.* Itaque Fortuna vere loquendo nihil aliud est, quam causa per accidens in iis, quæ ex electione agunt. Dicitur *causa*, quia aliquo modo est principium, à quo provenit effectus fortuitus, qui etiam aliquando vocatur fortuna, translatò nomine causæ ad effectum. Dicitur *in iis*, quæ agunt ex electione, quia non omnis causa per accidens alicuius effectus est fortuna, sed sola causa libera, quæ dicitur fortuna, quando actionem eius intendit per se aliquem effectum, alius effectus, quem non intendebat, aut qui, si intendebatur, non nisi accidentalem connexionem habebat cum actione causæ, sequitur: nec cognoscebatur ab operante habere connexionem cum effectu primario, quamuis haberet aliquam suspensionem, quod fortassis coniungeretur cum illo. *Scotus* vltius requirit, vt effectus sit alicuius momenti, quia ex communi modo loquendi non dicitur quis fortunatus, aut infortunatus ex eo, quod præter intentionem eius acciderit aliquid parui momenti; requirit

etiam vltius, quod effectus, qui dicitur fortuitus, sit rarus, & non sequatur ad effectum per se intentum, vt plurimum; sed quæstio esset de nomine, si quis hoc non requiri contenderet.

Quamuis autem omnis talis effectus vocari posset fortuna in hoc sensu, non tamen dicitur quis fortunatus, cui sufficit talis effectus, nisi effectus sit bonus; nam si sit malus, potius dicitur infortunatus.

Casus dupliciter accipitur, primo large, vt etiam comprehendit fortunam, & non est aliud vt sic quam causa per accidens vt sic. Secundo sumitur strictè, prout distinguitur à fortuna: & secundum Aristotelem, nihil aliud est, quam causa per accidens in iis, quæ non operantur ex electione, verbi gratia, in causis non liberis. Ex quibus constat primo dari fortunam, ac casum contra veteres; quia sine debio dantur causæ huiusmodi.

Quid sit
Casus.

Patet secundo, nihil esse fortuitum aut casuale respectu Dei: quia determinate cognoscit quidquid futurum est, siue per se, siue per accidens producat à causis secundis.

77 *Obiicies primo*: omnis actio humana seu libera est propter aliquem effectum, ergo nulla actio libera est fortuita, & consequenter causa libera non est fortuna.

Respondeo distinguendo primum consequens: respectu effectus per se intenti, concedo: respectu effectus connexioni accidentaliter, & contingenter cum tali effectu, nego consequentiam.

Respondeo secundo distinguendo consequens alio modo, est fortuita, quantum ad hoc quod non producat data opera, concedo; quantum ad hoc quod non habeat connexionem incertam cum alio effectu ratione cuius dicitur fortuna, nego consequentiam.

Obiicies secundo: Effectus necessario coniunctus cum sua causa non est fortuitus: sed effectus, qui dicitur fortuitus, necessario coniungitur cum fortuna, impossibile enim est esse effectum fortuitum, & non esse fortunam.

Respondeo distinguendo minorem, materialiter nego, formaliter concedo, & nego consequentiam. Itaque cum causa illa, quæ est fortuna, quatenus est fortuna, formaliter loquendo, necessario coniungitur effectus, ratione cuius dicitur fortuna, quia alias non esset fortuna, sed cum causa illa quæ est fortuna specificatiue loquendo, & materialiter, non necessario coniungitur ille effectus.

Obiicies tertio: Ludens ex lusu dicitur fortunatus, & tamen ipse intendit lucrari: ergo effectus fortuitus per se intenditur, & consequenter male descripta est fortuna.

Respondeo negando vltimam consequentiam: quia licet intenderet lucrum, tamen sequeretur valde contingenter ad actionem eius; & ipsemet non habet vllum principium, ex quo possit etiam cum probabilitate colligere quod sequeretur ex natura talis actionis, quam ipse applicat: vnde merito tales effectus vocantur præter intentionem actionis, quamuis non sint præter intentionem agentis.

Quid sit
Fatum.

Fatum vno modo accipitur pro dispositione causarum inter se, non comprehendendo Deum, ex qua contingeret vt effectus omnes inevitabiliter succedere debeant; & hoc sensu non datur: nulla enim potest esse dispositio causarum, quæ non posset inuerti per Deum, & causa libera non patiatur talem necessitatem. Alio modo sumitur pro tali dispositione causarum, secundum quam subsunt Diuinæ providentiæ, vt infallibiliter illi soli effectus sint futuri, & eo ordine ac tempore, iisque circumstantiis, quibus ordinatum fuit à Deo ab æterno vt euenirent: & Fatum sic sumptum datur sine præiudicio libertatis.

Quia tamen communius intelligitur fatum in priori acceptione illa, in qua non datur, quam in posteriori, melius absolute negatur dari fatum, quam asseritur, & inter indotos ac simpliciores cauere debet, ne asseratur.

79 *Monstrum* est effectus naturalis à recta solitaque dispositione secundum speciem degenerans. Dicitur *effectus naturalis*, quia proprie loquendo Monstra reperiuntur tantum in naturalibus, & effectus artificiales deficientes à regulis consuetis artis, non dicuntur Monstra nisi analogice. Dicitur: *degenerans à recta dispositione*, quia defleat à lege statuta per naturam. Dicitur *solita*, quia quævis res deficeret

Quid sit
Monstrum.

Xg 3 à lege